Хэгъэгу пстэумэ япролетархэр, зы шъухъу!

Социалистическэ
АДЫГЕЙ

ВКП(б)-м и АДЫГЭ ОБКОМРЭ ТРУДЯЩХЭМ ЯДЕПУТАТХЭМ
ЯХЭКУ СОВЕТРЭ ЯОРГАН

№ 14 (3679) | Тхьаумаф, февралым и 6 1944 илъэс | КъыдэкIырэр я 17-рэ илъэс | Ыуасэр ч. 20

Наркоминделымрэ Оборонэм и Наркоматрэ япреобразованиеу, союзнэ республикхэмэ хэгъэгу кIоцIымкIи хэгъэгу кIыбымкIи пшъэрылъхэу ыкIи функциехэу яIэхэм зягъэушъобгъугъэным къыхэкIэу щытыр ти Союзы игъэпытэны иинтересхэм апэшIуекIоу зэрэщымытым имызакъоу, ары пакIошъ, тигосударствэшхо тапэкIи нахь лъэшэу гъэпытагъэ зэрэхъуным пае, ыкIи ащ ыцIэкIэ тэшIы.

В. М. МОЛОТОВ.

ВЕРХОВНЭ ГЛАВНОКОМАНДУЮЩЫМ и ПРИКАЗ

Армие генералэу ГОВОРОВЫМ факIо

ЛЕНИНГРАДСКЭ фронтым идзэхэр, гъэхъагъэ яIэу наступлением зырагъэушъобгъузэ, псыхъоу ЛУГА зэпырыкIыгъэх ыкIи непэ, февралым и 1-м фэкъолайхэу къыдауахьызэ ашIыгъэ маневрэм къыхэкIэу къалэу ыкIи мэшIоку гъогу станциеу КИНГИСЕПП—Нарвскэ лъэныкъом немцэмэ оборонэу щаIыгъым мэхьанэшхо щызиIэгъэ опорнэ пунктэу щытыгъэр аштагъ.

Къалэу КИНГИСЕПП штэгъэным пае ашIыгъэ заохэм генерал-лейтенантэу ФЕДЮНИНСКЭМ, генерал-майорэу АЛФЕРОВЫМ, генерал-майорэу ФАДЕЕВЫМ, генерал-майорэу АЛИЕВЫМ, полковникэу ПОТАПОВЫМ, полковникэу НИКАНОРОВЫМ ядзэхэр, артиллерием игенерал-майорэу ЧЕРНЯВСКЭМ иартиллеристхэр, подполковникэу КОВАЛЕВСКЭМ итанкистхэр, авиацием игенерал-лейтенантэу САМОХИНЫМ илетчикхэр ыкIи инженернэ дзэхэм ягенерал-майорэу М РЬИНЫМ исаперхэр къащыхэщыгъэх.

ТекIоныгъэу ашIыгъэр ознаменовать шIыгъэным пае, заохэм анахьэу къащыхэщыгъэ соединениехэм ыкIи частхэм „КИНГИСЕППСКЭ“ цIэхэр афашIынэу, орденхэмкIи наградить ашIынхэу представить сэшIых.

Непэ, февралым и 1-м, сыхьатэр 21-м, ти Родинэ истолицэу МОСКВА, Родинэм ыцIэкIэ тидзэ шIагъохэу къалэу КИНГИСЕПП зыштагъэхэмэ топишъэрэ тIокIырэ плIырэр зэдаозэ, огъу пшIыкIутIукIэ салют афешIы.

Шъо зэкIэ шъузипэщэ дзэхэу, къалэу КИНГИСЕПП шъхьафит шIыжьыгъэным пае ашIыгъэ заохэм ахэтыгъэхэу дэгъу шъыпкъэу зэуагъэхэмэ БЛАГОДАРНОСТЬ ЯСЭХЫ.

Ти Родинэ ишъхьафитныгъэрэ инезависимострэ афэбанэзэ, хэкIодэгъэ геройхэм егъэшIэрэ щытхъор адэжь!

Немецкэ техакIохэмэ аджалэр зэрафэтхьын!

Верховнэ Главнокомандующэр
Советскэ Союзым и Маршалэу
И. СТАЛИН

Февралым и 1 1944 илъэс.

ВЕРХОВНЭ ГЛАВНОКОМАНДУЮЩЫМ и ПРИКАЗ

Армие генералэу КОНЕВЫМ
Армие генералэу ВАТУТИНЫМ
афакIо

Я 2-рэ УКРАИНСКЭ фронтым идзэхэмэ, КИРОВОГРАДЫ исевернаIо районым тыгъэ къохьапIэ лъэныкъомкIэ наступление щырагъажьи, ыкIи А 1-рэ УКРАИНСКЭ фронтым идзэхэмэ БЕЛАЯ ЦЕРКОВЬ икъыблэ-тыгъэ къыкъокIыпIаIо районым тыгъэ къыкъокIыпIаIо лъэныкъомкIэ наступление щырагъажьи, немцэмэ яоборонэу инэу гъэпытагъэм пхыратхъугъ, мэфитф наступательнэ заохэу ашIыгъэхэм къакIоцIы зым зэр ипэгъокIэу зэфакIохэзэ, направление пэпчъ километрэ 50-м щегъэжьагъэу 75-м нэсэу лъыкIотагъэх ыкIи зыщыпхыратхъугъэм, наступление зыщашIырэ чIыпIэ пэпчъ фронтымкIэ километри 160—175-м нэсэу зырагъэушъобгъугъ.

А операциехэмэ къахэкIэу я 2-рэ ыкIи а 1-рэ УКРАИНСКЭ фронтхэм ядзэхэр ЗВЕНИГОРОДКА, ШПОЛА районым щызэIукIэжьыгъэх ыкIи ащ тетэу а линием исевернаIокIэ пыим игруппировкэу, пехотнэ дивизиеу 9 ыкIи танковэ дивизиеу 1 зыхэтыр къаухъурэий, даубытагъэх.

Наступлениер ашIы зэхъум тидзэмэ населеннэ пункт 300-м ехъу шъхьафит ашIыжьыгъ, ащымэ къалэхэу ЗВЕНИГОРОДКА, ШПОЛА, СМЕЛА, БОГУСЛАВ, КАНЕВ зыфиIохэрэр ыкIи мэшIоку гъогу зэхэкIыпIэ инхэу БОБРИНСКЭР, ЦВЕТКОВЭР, МИРОНОВКЭР ащыщых.

Заоу ашIыгъэхэм генерал-лейтенантэу ГАЛАНИНЫМ, генерал-майорэу РЫЖОВЫМ, генерал-лейтенантэу ЖМАЧЕНКОМ, генерал-лейтенантэу ТРОФИМЕНКОМ, генерал-лейтенантэу КОРОТЕЕВЫМ, генерал-майорэу БИРЮКОВЫМ, генерал-майорэу АКИМЕНКОМ, генерал-майорэу ФОМЕНКОМ, генерал-майорэу ШМЫГО, генерал-майорэу ПУЗИКОВЫМ ядзэхэр, генерал-майорэу СЕЛИВАНОВЫМ икавалеристхэр, танковэ дзэхэм ягенерал-полковникэу РОТМИСТРОВЫМ, танковэ дзэхэм ягенерал-лейтенантэу КРАВЧЕНКОМ, танковэ дзэхэм ягенерал-майорэу КИРИЧЕНКОМ, танковэ дзэхэм ягенерал-майорэу ПОЛОЗКОВЫМ, танковэ дзэхэм ягенерал-лейтенантэу АЛЕКСЕЕВЫМ, танковэ дзэхэм ягенерал-лейтенантэу ВОЛКОВЫМ ятанкистхэр, артиллерием игенерал-полковникэу ВАРЕНЦОВЫМ, артиллерием игенерал-лейтенантэу ФОМИН, артиллерием игенерал-майорэу ГУСАРОВЫМ, артиллерием игенерал-майорэу ФАУСТОВЫМ, артиллерием игенерал-майорэу ГЛЕБОВЫМ, артиллерием игенерал-майорэу ЛЕБЕДЕВЫМ, полковникэу ЗЫКОВЫМ яартиллеристхэр ыкIи авиацием игенерал-лейтенантэу КРАСОВСКЭМ, авиацием игенерал-лейтенантэу ГОРЮНОВЫМ ялетчикхэр къащыхэщыгъэх.

ТекIоныгъэу ашIыгъэр ознаменовать шIыгъэным пае, заохэм анахьэу къащыхэщыгъэхэу фронтитIуми ясоединениехэм ыкIи частхэм „ЗВЕНИГОРОДСКЭ“ цIэхэр афашIынэу, орденхэмкIи наградить ашIынхэу представить сэшIых.

Непэ, февралым и 3-м, сыхьатэр 20-м ти Родинэ истолицэу МОСКВА, Родинэм ыцIэкIэ я 2-рэ ыкIи а 1-рэ УКРАИНСКЭ фронтхэм ядзэ шIагъохэу, немцэмэ яоборонэ пхырызытхъугъэхэм ыкIи пыим игруппировкэ къэухъурэигъэнэр зыухыгъэхэм топ шъитIурэ тIокIырэ плIырэр зэдаохэзэ, огъу тIокIыкIэ салют афешIы.

Шъо зэкIэ шъузипэщэ дзэхэу пхырызыгхъугъэхэм ыкIи ЗВЕНИГОРОДКЭ, ШПОЛЭ, СМЕЛЭ, БОГУСЛАВ, КАНЕВ апае ашIыгъэ заохэм ахэтыгъэхэу дэгъу шъыпкъэу зэуагъэхэмэ БЛАГОДАРНОСТЬ ЯСЭХЫ.

Ти Родинэ ишъхьафитныгъэрэ инезависимострэ афэбанэхэзэ, хэкIодэгъэ геройхэм егъэшIэрэ щытхъор адэжь!

Немецкэ техакIохэмэ аджалэр зэрафэтхьын!

Верховнэ Главнокомандующэр
Советскэ Союзым и Маршалэу
И. СТАЛИН.

Февралым и 3 1944-рэ илъэс.

СССР-м и Верховнэ Советы иа 1-рэ созывы ия X-рэ сессие

Общесоюзнэхэу щытыгъэ Оборонэм и Наркоматрэ Наркоминделымрэ союзнэ-республиканскэ Наркоматхэу шIыжьыгъэнхэм ехьылIагъэу

Тов. В. М. МОЛОТОВЫМ СССР-м и Верховнэ Советы 1944-рэ илъэсым февралым и 1-м докладэу къыщишIыгъэр

Товарищхэу депутатхэр!

Общесоюзнэхэу щытыгъэ НаркоматитIоу, Оборонэм и Наркоматрэ Наркоминделымрэ союзнэ-республиканскэ Наркоматхэу шIыжьыгъэным иIоф Верховнэ Советым ыпашъхьэ щагъэуцугъ. Народнэ Комиссархэмэ я Советы а Iофыр игъо шъыпкъэу хъугъэу елъытэ.

Iофэр зэхьылIагъэр, ау сыдми НаркоматитIу преобразовать шIыгъэныр арэп. Iофэр зэхьылIагъэр, пстэуми апэу, союзнэ республикмэ апашъхьэ ответственнэшхо зиIэ пшъэрылъыкIэхэр игъэуцогъэнэр ары. Союзнэ республикхэм апэрэу тихэгъэгу иоборонэ иIофкIэ, ятIонэрэу IэкIыб къэралыгъомэ внешнэ сношениеу адряIэщтым иIофкIэ кIэу пшъэрылъхэу ыкIи правэу яIэщтымэ яхьылIагъэу, ыкIи джащ ехьылIагъэуи ти союзнэ государствэ мэхьанэшхо зиIэ преобразованиеу щытшIыхэрэм яхьылIагъэу вопрос дгъэуцугъэ.

Джы нэсыкIэ союзнэ республикхэр Красная Армиер гъэпсыгъэным, зэхэщэгъэным, IашэхэмкIэ узэндыгъэным иIофэу пстэуми зэдряIофым хэлажьэщтыгъэх. Тэ тиармие общесоюзнэ армиеу зэхащэгъагъэ нахь, республикхэмкIэ дзэ формирование шъхьафхэр щыIагъэп. Джы республикхэм дзэхэр формировать ащашIынхэу, ахэр Красная Армием щыщынхэу гъэпсыгъэн фаеу Iофэр тэгъэуцу. Джащ ехьылIагъэу Оборонэм и Наркоматхэр союзнэ республикхэм ащагъэпсын фаеу, джащ фэдэ къабзэу Оборонэм иобщесоюзнэ Наркомати союзнэ-республиканскэ Наркоматэу шIыжьыгъэн фаеу ищыкIагъэу мэхъу.

Советскэ Республикмэ я Союз 1922-рэ илъэсым загъэпсым къыужы нэмыкI къэралыгъомэ политическэ Iофэу адряIэщтхэр зэкIэ IэкIыб къэрал IофхэмкIэ общесоюзнэ Народнэ Комиссариатым фэгъэзагъэу щытыгъ, ыкIи республик зырызмэ IэкIыб къэрал IофхэмкIэ яполномочиехэр мы Наркоматым къыратыжьыгъагъ. Джы союзнэ республикхэмэ ежьхэм IэкIыб къэралхэмэ сношение адряIэнэу ыкIи ахэмэ соглашениехэр заключать адашIынэу Союзым иправительствэ предлагать ешIы. Джащ къыхэкIэу, IэкIыб къэралхэм Iоф адряIэным иIофкIэ республикхэм полномочиехэр ятыгъэным Наркоминделхэр союзнэ республикхэм ащыгъэпсыгъэн фаеу ыкIи общесоюзнэ Наркоминделыр союзнэ-республиканскэ Наркоматэу шIыжьыгъэн фаеу къэшIы.

Мы преобразованиеу зиIоф дгъэуцугъэм мэхьанэу иIэр нэфэ шъыпкъэу щыт. Мы преобразованием къыгъэлъагъорэр, союзнэ республикхэм яIофшIэны инэу зызэрырагъэушъобгъурэр ары, ар арэу щытэу пшIынымкIэ амал къэзытырэр ахэмэ яполитическэ, экономическэ ыкIи культурнэ хэхъоныгъэ къыхэкIэу ары, нэмыкIэу къэпIоны зыхъукIэ—ахэмэ янациональнэ хэхъоныгъэ къыхэкIэу ары. Мыщ дэжьым национальнабэ хъурэ Советскэ государствэм национальнэ вопросэр практическэу щыгъэцэкIэгъэным мэхьанэшхо зиIэ лъэу бэкъуакIэу фэхъугъэр умылъэгъун умылъэлынэу щыт, тэ тиленинскэ-сталинскэ национальнэ политикэ текIоныгъакIэу ышIыгъэр умылъэгъун умылъэкIынэу щыт. (Аплодисментхэр). Ау щытми, а преобразованиер пшIын плъэкIынэу къызыхэкIыгъэр, ау сыдми тиреспубликхэр пытэхэу зэрэхъугъэм изакъоп. Ар пшIын плъэкIынэу зыкIэхъурэр тэ тиобщесоюзнэ государствэ зэрэпсаоу пытэу зэрэхъугъэм къыхэкIэу ары.

Советскэ Союзыр пытэу зэрэхъугъэр, пстэуми апэу нэфэ шъыпкъэу къэзыушыхьатрэр, тэ ти Красная Армиеу, анахь щынагъоу щыт пыим иглавнэ кIуачIэмэ банэу арашIылIэрэм икъинхэр зэкIэ зыщэчырэм, немецкэ-фашистскэ техакIохэр зэрэзэхикъутэрэр ыкIи пыер зэкIэ советскэ территорием зыщырафыщт уахътэмрэ ар зыщызэхикъутэпэщтымрэ дэгъоу къызэригъэблагъэрэр ары. (Аплодисментхэр). Красная Армием поражение ригъэшIынымкIэ пыим гухэлъэу иIагъэхэм хьалэ-балыкъэу зи къазэримыкIыгъэр, ыкIи Советскэ Союзым инародхэр зэгуагъэкIынымкIэ гитлеровцэмэ морадэу яIагъэмкIи инэу зэрэплъэхъугъэхэр джы нэфэ дэдэ хъугъэ. Тэ тиармиеу, Советскэ Союзым инарод пстэуми къэхэкIэу цIыф миллион пчъагъэ зыхэхьагъэм ыкIи фэдэ къэмыхъугъэу типартизанхэр пыим итылы щыIэхэу IэпыIэгъу къызыфэхъурэм мафэ къэсыми нахьри гъэхъагъэхэр ышIызэ, тихэгъэгу пытэу зэрэхъугъэр, советскэ строир кIочIэшхоу зэрэщытэр, советскэ народмэ язэблэгъагъэ ин дэдэу зэрэщытэр къегъэшъыпкъэ. (Аплодисментхэр).

Оборонэм иIофрэ ыкIи IэкIыб къэралхэм Iофэу адытиIэщтым иIофрэ гъэпсыгъэнымкIэ мы преобразовачиехэу, союзнэ республикмэ яфункциехэм инэу зырагъэушъобгъузэ тшIынэу, мы предложениеу щыIэм, Советскэ Союзым ипытагъэрэ ыкIуачIэрэ тэ тицахь телъэу зэрэщытыр кIэу къыгъэшъыпкъэн фае. А цахь шIыныгъэр нахьри инэу къэзыгъэлъагъорэр а преобразованиехэр Отечественнэ заом ипхъэшэгъоу, тинародмэ кIуачIэу яIэр инэу зыщырахьылIагъэу зыщыщытым, ыкIи ащ афэдэ преобразование инхэр государствэ пстэуми ашIынэу зыщырамыкущт лъэхъаным тэ тшIынэу предлагать зэрэтшIырэр ары.

I. ОБОРОНЭМ И НАРКОМАТ ПРЕОБРАЗОВАТЬ ШIЫГЪЭНЫР

Оборонэм и Наркомат преобразовать шIыгъэным иIофы сыкъытегущыIэнэу сыфежьэ.

Законым и Проекты предлагать ешIы агъэуцунэу, союзнэ республикмэ дзэ формированиехэр республикхэм ащызэхащэнхэу ыкIи Оборонэм и Народнэ Комиссариатэу общесоюзнэу щытыгъэр союзнэ-республиканскэу шIыжьыгъэнэу. Ащ елъытыгъэу общесоюзнэ Конституцием ищыкIэгъэ дополнениехэр фэшIыгъэн фаеу тэгъэуцу.

Тэ джыри национальнэ дзэ формированиехэр Красная Армием щытиIэх. Тэ тиармие дзэ формированиехэр хэтых: литовскэхэр, латышскэхэр, эстонскэхэр, грузинскэхэр, азербайджанскэхэр, армянскэхэр, казахскэхэр ыкIи ащ анэмыкIхэри. Ахэмэ ащыщ дзэ часть бэкIаехэр джы Отечественнэ заом илъэхъаным зэхащагъэхэу щыт. Джы, зэкIэ Советскэ Союзым инародхэмэ Красная Армием исатырмэ ячIыпIэ щаубытымэ ашIо гъоу зыщыпылъхэм, дзэ формированиехэр республикхэм ащызэхэщэгъэным тэрыкIэ мэхьанэшхо иIэу щыт.

Нафэу зэрэщытымкIэ, царскэ Россием илъэхъаным национальность ыкIи народность бэкIаехэр дзэ къулыкъум ащэщтыгъэхэп. Амыщэ цтыгъэхэр, гущыIэм пае, узбекхэр, казаххэр, таджикхэр, туркменхэр, киргизхэр, Севернэ Кавказым инародность нахьыбэр, джащ фэдэу Северым инародностхэр арых. Пэчъахьыгъом, народэу колониальнэ е полуколониальнэ щыIакIэм итэу ыIыгъыгъэмэ цахь афишIыщтыгъэп. А народхэр игъорыгъоу армием хэщагъэхэу зэрэхъуным фэгъэхьазырыгъэным иIофкIэ пэчъахьыгъо хабзэм зы Iоф горэ ышIэщтыгъэп.

Советскэ лъэхъаным Iофэр ылъэпсэ шъыпкъэм нэсэу зэблэхъугъэ хъугъэ.

Тэ тизаконодательствэ, нафэу зэрэщытымкIэ, хэтрэ национальности армием ащэнымкIэ правэу иIэм гъунэ фишIырэп. Ау Советскэ Союзым ичIыпIэ пстэуми Красная Армием ащэнхэр фактическэу ащыгъэцэкIэгъэным иIоф зэшIохыгъэнымкIэ амал щыIэу хъуным пае охътэ гъэзэфагъэ щышIэн фэягъэ. СССР-м ирайонхэу зэманыжъ блэкIыгъэм дзэм зыщахамыщыщтыгъэмэ, тIэкIу-тIэкIоу Красная Армием блэкIыгъэ илъэсхэм ащыхащыщтыгъэ. Национальнэ дзэ частхэри Красная Армием ащызэхащэщтыгъэх, ау а формированиехэмэ джы нэсыфэкIэ ищыкIагъэм фэдизэу заушъобгъунэу хъугъэп.

Джы Iофыр нахьышIум ылъэныкъокIэ зэхъокIыгъэ хъугъэ. Союзнэ республикхэмэ дзэ формированиехэр ащагъэпсынымкIэ ищыкIэгъэ амалхэр икъоу щыIэхэу хъугъэ. Республик пстэуми рядовой боец кадрэмэ ямызакъоу, ау соответствующэ дзэ частхэмэ пэщэныгъэ адызэрахьан зылъэкIыщт командно состав кадрэ гъэнэфагъэхэри яIэх. Джащ тетэу, джы союзнэ республикхэмэ дзэ формированиехэр ащагъэпсыным иIоф пытэу бгъэуцун плъэкIынэу мэхъу, ау а пшъэрылъыр зэшIохыгъэным пае Оборонэм иреспубликанскэ Наркоматхэр уиIэн фае, ыкIи ащ къыхэкIэу Оборонэм иобщесоюзнэ Наркомат союзнэ-республиканскэ Наркоматэу шIыжьыгъэн фаеу мэхъу. Ащ военнэ обучениер школхэм ыкIи высшэ учебнэ заведениехэм ащыгъэпсыгъэным, тэ тищыкIагъэу щыгым, республикмэ анаIэ гырагъэтыныр ыгъэлъэшынэу ущыгугъун фае. Арэу зыхъурэм, дзэ формированиехэр Красная Армием щыщэу республикмэ ащыгъэпсыгъэным, мымакIэу мэхьанэшхо зиIэ шIуагъэ иIэщт.

Ар тэ ти Красная Армие сыдэу фэхъущта? Ащ Красная Армиер гъэпытэгъэнымкIэ, ыкIуачIэ хэхъонымкIэ ишIуагъэ къэкIощта? Ары, ащ уехъырэхъышэжьынэу щытэп. Тэ тиармие сыдигъуи Советскэ Союзым инародхэмэ апэблагъэу ыкIи агъэлъапIэу щытыгъ. Отечественнэ заом илъэхъаны СССР-м инародхэмэ яармие шIулъэгъуныгъэу фыряIэр джыри нахь иныхъугъэ, советскэ цIыфхэр Красная Армием гъэхъагъэу ышIыхэрэм ыкIи лIыгъэу зэрихьэрэм зэрарыгушхохэрэр джыри нахь лъэшэу ыкIи пстэуми зэдыряIофэу хъугъэ. (Аплодисментхэр). Шъыпкъэу пIощтымэ, тэ тиармие Украинэр шъхьафит шIыжьыгъэным пае, Белоруссиер шъхьафит шIыжьыгъэным пае бэнэныгъэ шIагъоу ышIырэр хэта зымылъэгъурэр? Литвар, Латвиер, Эстониер, Молдавиер, Карело-Финскэ республикэр шъхьафит зэрашIыжьыщтэу къэблагъэрэм игъэхьазырынкIэ Красная Армием ышIэрэм хэта икъоу ыгукIэ уасэ фэзымышIырэр? (Бэрэ зыкъудыирэ аплодисментхэр). Советскэ дзэмэ германскэ фашизмэм инашествие Азербайджанэр, Грузиер ыкIи Армениер зэрэщаухъумагъэр хэта къэзымышIэжьырэр? (Аплодисментхэр). Хэта советскэ народым тиармие ищытхъу щыз имыIорэр, ащ тистолицэу Москва къызэригъэгъунагъэм, Сталинграды дэжь немцэхэр зэрэщызэхикъутагъэм, фронтымкIэ зэфэдэу наступлением щыфежьи, Ленинград къызэриухъумагъэм, ащ блокадэр зэрэтырихыжьыгъэм ыкIи джы жьы къэщэгъу римытэу тыкъызыщыхъугъэ чIыгум пыижъ шIохэр зэрэрифырэм апае? (Бэрэ зыкъудыирэ аплодисментхэр). Красная Армием ежь и Родинэ пае имызакъоу, ау зэкIэ демократическэ къэралхэу зичестрэ, зишъхьафитныгъэрэ ыкIи зинезависимострэ афэбанэхэу, фашизмэм ылъэныкъокIэ къэкIэу щынэгъопIэшхом ипротивэу банэхэрэмэ апаи освободительнэ миссиер зэригъэцакIэрэр, фашизмэм игэтау узы зэлъикIугъэмэ анэмыкIэу хэта джы зымышIэрэр? (Аплодисментхэр). Ащ дакIоу, тизаводхэм ыкIи фабрикхэм ярабочхэр, работницэхэр, колхозхэм якрестьянхэр ыкIи якрестьянкэхэр, тэ тиинтеллигенцие, зэкIэ советскэ цIыфхэр Красная Армием ыкIуачIэ гъэпытэгъэным фэшIы зэкIэ кIуачIэу яIэр ратынэу зэрэхьазырхэр, зэмблэжьхэу ахэмэ Iоф ашIэзэ, Родинэмрэ лIыгъэшхо зыхэлъ Красная Армиемрэ апашъхьэ пигъэрылъэу щыряIэхэр зэрагъэцакIэрэр хэта зымышIэрэр? (Бэрэ зыкъудыирэ аплодисментхэр).

Республикхэм дзэ частхэр ащыгъэпсыгъэным, тэ ти Родинэ икъэухъумакIоу зэрщытымкIэ, Советскэ Союзым ицахьышIэгъу гугъапIэу зэращытымкIэ тиармие тапэкIэ зыригъэушъобгъун фаеу хъущт. Мы дзэ формированиехэу кIэу ашIыхэрэмэ къахэкIэу тэ тигосударствэ ыкIуачIэ джыри нахь пытэу зэрэхъущтым Советскэ Союзым ипыйхэр еремыхъыгъэхъышэх. Мыщ ахэр тапэкIэ нахь сакъэу зекIонхэ фаеу ышIыщт. Советскэ Союзым инародхэмэ язэблагъэныгъэу нахьри пытэ зэпытрэм Востокым ыкIи Западым янародхэмэ янэрлъэгъоу тихэгъэгу иавторитеты тапэкIэ зыригъэушъобгъущт. (Аплодисментхэр).

II. НАРКОМИНДЕЛЫР ПРЕОБРАЗОВАТЬ ШIЫГЪЭНЫР

Общесоюзнэ Наркоминделыр союзнэ-республиканскэ Наркоматэу гъэпсыжьыгъэным мэхьанэу иIэр ащ нахь макIэп.

Советскэ Союзыр агъэпсыным къыпэкIэ, РСФСР-м и Наркоминделы дакIоу Украинэми, Белоруссиеми, Грузиеми, Армениеми, Азербайджаными Наркоминделхэу. Iофыгъо гъэнэфагъэхэу ищыкIагъэу хъухэрэмкIэ нэмыкIрэ IэкIыб къэралыгъохэмэ сношениехэр адызиIагъэхэр яIагъэх. Апэрэ лъэхъанэу, тигосударствэ зы общесоюзнэ государствэу шIыгъэгоу зыщэмытым, ау часть зэфэшъхьафхэу зыщэтым, Советскэ республикэ зырызхэмрэ иностраннэ къэралыгъохэмрэ договор ыкIи соглашение заулэ задашIыгъагъэ. Iофыгъо зырызхэу ищыкIагъэу хъурэмкIэ РСФСР-м ипредставительхэмэ нэмыкIрэ советскэ республикхэмэ специальнэу полномочие къаратызэ, международнэ совещаниехэм ахэтыщтыгъэх ыкIи договорхэр нэмыкIрэ къэралыгъомэ зэкIэ советскэ республикхэмэ е ащ ащыщхэмэ ацIэкIэ адашIыщтыгъэ. Товарищ Сталиным Советмэ яапэрэ общесоюзнэ съезды, ащыгъум «Советскэ Республикхэр, Iоф задашIэщтыгъэ нахь мышIэми, шъхьэф-шъхьафэу зекIощтыгъэх, пстэуми апэу зыпылъхэр ежьхэр зэращыIэным иIоф арыгъэ» къыщиIуагъ. АпэрэмкIэ арэу щымытынэуи хъущтыгъэп.

СССР-р гъэпсыгъэ зэхъум, зэкIэ союзнэ республикхэмэ зэрашIэигъоу тетэу, иностраннэ государствэмэ IэкIыб къэралыгъо Iофэу адряIэщтэр зэрихьанэу зы центрэ агъэпсынэу тыраубытэгъагъ. Иностраннэ IофхэмкIэ общесоюзнэ Наркоматэу, Советскэ республик зырызмэ я Наркоминделымэ яправэ зэратыгъэр ащыгъум гъэпсыгъэу хъугъагъэ. Джащ къыщегъэжьагъэу непэрэ тимафэхэмэ анэсэу, советскэ государствэр заграницэм общесоюзнэ дипломатическэ представительхэмкIэ ахахьэу хъугъэ. Иностраннэ къэралыгъохэмэ договорхэмрэ соглашениехэмрэ джащ фэдэу Союзым ыцIэкIэ адашIэу хъугъэ. Охътэ гъэнэфагъэкIэ тикъэралыгъо хэхъофэкIэ Iофэр арэу щымытынэуи хъущтыгъэп ыкIи ащ ишIуагъэхэри къакIуагъэх, государствэр гъэпытагъэу хъугъэ, международнэ IофхэмкIэ ролэу иIэри лъагэу ыIэтыгъ. (Аплодисментхэр).

Ау ащыгъуми, партийнэ съездэу 1923-рэ илъэсым щыIагъэм товарищ Сталиным къыщиIогъагъ:

> „Национальнэ вопросыр тэ джыри зэрэдгъэуцущтыр зэп. сыда пIомэ национальнэ ыкIи международнэ условиехэр зэхъокIыхэ ыкIи джыри зэхъокIыгъэ хъункIи мэхъух. Комиссариат зырызхэу республикым исоюзы исоставтэ хэдгъахьэхэрэр. мужыкIэ зэхэтшыжьынхэкIи хъунэп сIоу сэ Iуагъэ сшIырэп“.

Тэ типартие ыкIоцIыкIи имызакъоу ыкIи тихэгъэгу ыкIоцIыкIи имызакъоу, национальнэ вопросыр анахь дэгъу дэдэу зэришIэрэм тетэу товарищ Сталинэу,—Ленинышхом игъусэу Советскэ Союзым ылъапсэ зыгъэуцугъэм, — международнэ обстановкэм зэхъокIыныгъэу фэхъухэрэмрэ ыкIи национальнэ Iофым зызэрнушъобгъурэмрэ къахэкIэу советскэ государствэм иаппараты организационнэ перестройкэ чызэу фишIынэу зэрэхъущтэр ащыгъум къыгъэлъагъуагъ. Анахьэу Советскэ Союзым фэдэу ныбжьыкIэу ыкIи псынкIэу

(Иухыпӏэ я 2-рэ нэкIубгъом ит).

СССР-м и Верховнэ Советы иа 1-рэ созывы ия Х-рэ сессие

Общесоюзнэхэу щытыгъэ Оборонэм и Наркоматрэ Наркоминделымрэ союзнэ-республиканскэ Наркоматхэу шIыжьыгъэнхэм ехьылIагъэу

Тов. В. М. МОЛОТОВЫМ СССР-м и Верховнэ Советы 1944-рэ илъэсым февралым и 1-м докладэу къыщишIыгъэр

(Иублапlэ а 1-рэ нэкIубгъом ит).

пытэ хъурэ организмэмкIэ Iофэр ащ нэмыкIэу щызекIонэуи къыбгурыIо хъущтэп.

Джы союзнэ республикхэмэ яIэкIыб къэрал Iофхэмэ явопрос, илъэс тIокIыкIэ узэкIэIэбэжьэу, Советскэ Союзэр зыщагъэпсыгъагъэм зэрэщытыгъэм нэмыкIэу джы щыт. Ащ республикхэмэ ящыIэныгъэ ищыкIагъэмэ ялъытыгъэу хэхъуагъ ыкIи ар зэшIотхын фаеу зэкIэ зэрэпсаоу Союзым интересхэмэ къаIо.

Иностраннэ государствэ зырызхэр, Октябрьскэ революцием къыхэхъуахьыгъэ советскэ республикэр зэрэщыIэр ашIэнкIэ фэмыехэу зыщыпылъыгъэ лъэхъанэр зыблэкIыгъэр бэшIагъэ. Джы, ащ фэмыдэжьэу, тэ тикъэралыгъо дипломатическэ отношение къыдыряIэным ыкIи ащ зырагъэушъобгъуным нахь пылъхэу хъугъэ. Шъыпкъэ, дунэе заом иусловиехэу тызыхэтым а IофымкIэ, анахьэу ыкIи мымакIэу къинхэр щыIэхэу къешIы, ау щыт нахь мышIэми заом илъэсхэм къакIоцIы СССР-м международнэ связэу иIэмэ ахэхъо зэпытыгъ. Ары пакIошъ, пIон плъэкIыщтэр, заом илъэсхэмэ къакIоцIы Советскэ Союзым имеждународнэ связы нахь ступениякIэ лъагэм нэсэу зыкъызэриIатыгъэр ары. Фактхэр зэкIэмкIи нафэ. Советскэ властэр щыIэу зыхъугъэм къыкIоцIы апэрэу, зэблэгъэныгъэ отношением имызакъоу, союзнэ отношение Великобританием дытиIэу хъугъэ. **(Бэрэ зыкъудыирэ аплодисментхэр).** Джащ фэдэ къабзэу Америкэм и Соединеннэ Штатхэм отношение дэгъухэр адытиIэу хъугъэ. **(Бэрэ зыкъудыирэ аплодисментхэр).** КIочIэшхо зиIэ антигитлеровскэ коалициеу, Советскэ Союзыр, Великобританиер ыкIи Америкэм и Соединеннэ Штатхэр зипащэу, демократическэ государствэ пстэумкIи военнэ ыкIи политическэ мэхьанэшхо зиIэу лъыкIэбгъахьэу къэпIон умылъэкIыщтыр гъэпсыгъэ хъугъэ. **(Аплодисментхэр).** Советскэ Союзым Европейскэ государствэхэмэ дружественнэ отношениеу адыриIэр зэрэпытэрэмкIэ примерэу щытынкIэ хъущтэр, Советскэ-Чехословацкэ договорэу джырэ благъэ зэдэтшIыгъэр ары. ЗэкIэмэ япыи ипротивэу зао зыщытшIырэ лъэхъанэм имызакъоу, зэоуж лъэхъанэми агрессивнэ державхэм покушениякIэ къашIыным мамырныгъэр щыухъумэгъэным ыцIэкIэ демократическэ хэгъэгу ин ыкIи хэгъэгу цIыкIухэмэ гъусэныгъэ адытиIэным лъапсэ фэтшIыгъ. Нафэу зэрэщытымкIэ, Московскэ ыкIи Тегеранскэ конференциемэ антигитлеровскэ коалицием зегъэушъобгъугъэным ыкIи гъэпытэгъэным чIыпIэ гъэнэфагъэ ин дэдэ щаубытыгъ. ТекIоныгъэ икъу къыдэхыгъэныр къызэрэблэгъагъэр, бэрэ пэмытэу пстэуми зэдряпыир хьалачэ изыгъэфэн утын союзникхэр зэхатэу зэрэрахыщтэр, антигитлеровскэ лагерым инародхэмэ нибжьи фэдэ мыхъугъэу инэу ашIошъ хъугъэ, ащ фэдэ къабзэу а зэдэбэнэнхэм антифашистскэ хэгъэгухэм ясоюзрэ язэблэгъэныгъэрэ нахь пытэу зэрэщыхъущтым шIошъхъуныгъэ фыряI. **(Аплодисментхэр).**

Ау щытми къэIогъэн фаер, Советскэ Союзым имеждународнэ связхэм положительнэу зэкIэмкIи зызэраушъобгъугъэм общесоюзнэ щыкIагъэхэр икъоу къызэлъаубытыным имызакъоу, ыкIи IэкIыб къэралыгъо IофхэмкIэ союзнэ республикхэмэ япотребность зэфэшъхьафыбзэу ыкIи зыхахъохэрэри къызэлъиубытыгъ пIон зэрэмылъэкIыщтэр ары. ГущыIэм пае, союзнэ республикхэмэ хозяйственнэ ыкIи культурнэ специфическэ щыкIагъэхэу яIэхэу, общесоюзнэ представительхэу заграницэм щыIэхэмэ икъоу къызэлъаубытын амылъэкIынэу, джащ фэдэ къабзэуи союзым нэмыкIырэ государствэхэмэ договорхэу ыкIи соглашениехэу адишIыхэрэмкIи къызэлъаубытын амылъэкIынэу щыIэу хъурэр макIэп. А национальнэ запросхэу республикхэмэ яIэхэр занкIэу ежь республикхэр Iоф зыдыряIэ государствэхэмэ сношение адыряIэу щытмэ, нахьышIоу гъэцакIагъэу хъущт. Ащ фэдэ вопросхэр общесоюзнэ ыкIи республиканскэ органхэмэ специальнэу ыкIи конкретнэу разработать ащашIын фаеу зэрэхъущтэр гъэнэфагъэу щыт. Республикхэмэ а яIэкIыб къэрал Iофхэу зэрахьащтхэр зэтегъэпсахьыгъэным фэшIы охътэ заулэ зэрищыкIагъэри, джащ фэдэ къабзэу Iофым хэбгъэкIы хъущтэп. Ащ фэдэ вопросхэр къызэраIэкIахьэу решать ашIырэп. IэкIыб къэрал Iофхэр зэрахьэу щытыным иIоф республик заулэхэмкIэ жизненнэ значение иIэу зэрэхъугъэм Iо халъэп. Ар союзнэ республик зырызхэм яинтересы имызакъоу, ау СССР-м фэшъхьафрэ государствэхэмэ международнэ связэу адыриIэм зегъэушъобгъугъэным, гъусагъэу адыриIэр гъэпытэгъэнымкIи яIоф пстэухэм яинтересхэу щытэу, ащ зэо лъэхъанэм мэхьанэшхо иIэу, зэоуж лъэхъанэми шIуагъэ къытынэу зэрэщытэр пштэн фае.

Общесоюзнэу щытыгъэ Наркоминделыр союзнэ-республиканскэ Наркоматэу гъэпсыжьыгъэн зэрэфаер зыкIэпштэн фэе лъапсэу иIэр джары. Апэрэ лъэхъаным щыIагъэр республиканскэ Наркоминдел къодыехэр арыгъэмэ, ятIонэрэмкIэ общесоюзнэ Наркоминдел къодыер арыгъэмэ, джы IэкIыб къэрал IофхэмкIэ Народнэ Комиссариатыр нахь сложнэу ыкIи нахь зызыушъобгъугъэ организациеу—союзнэ-республиканскэ Наркоматэу хъун фае.

Джы сэ къысфэнэжьырэр, тэ дипломатическэ практикэу тиIэмкIэ тIэкIу къэсIонэр ары. Союзнэ республикхэмэ фэшъхьафрэ государствэхэм представительствэхэр адыряIэн ыкIи къыдыряIэным фитынхэмкIэ Советскэ Конституцием специальнэу указаниехэр зэримытым къыхэкIэу, загъорэ советскэ республикхэмрэ зэкIэ Советскэ Союзымрэ яинтересхэм занкIэу язэрарэу, а Iофыр къагурыIоу зэрэхъурэр къэIогъэн фаеу мэхъу. Джы дополнениеу фэтшIынэу къышъухатлъхьэрэм, ащ фэдэ фактхэр шымыIэжьхэу ышIыщт.

III. НАЦИОНАЛЬНЭ ВОПРОСЫМ ИЗЭШIОХЫНКIЭ ЛЪЭУБЭКЪУКIЭ ТЭДЗЫ

Наркоминделымрэ Оборонэм и Наркоматрэ преобразование шIыжьыгъэным иI фэу дгъэуцурэр, Советскэ Союзым национальнэ вопросыр щызэшIохыгъэнымкIэ лъэубэкъукIэу тапэкIэ едгъэхъоу щыт. А преобразованиер тиленинскэ-сталинскэ национальнэ политикэ ипринципхэм атет шъыпкъэу щыт. Ащ фэдэ Iоф мы сыхьатым зепхьаным къикIырэр, советскэ государствэр иразвитиекIэ ступенькIэм нэсыгъэу, нахь сложнэу ыкIи нахь организмэ икъоу зэрэхъугъэр ары. Мыщ Советскэ Союзым игъэпсынкIэ социалистическэ принципэу иIэхэмэ мэхьанэ инэу яIэр кIэу къэзыушыхьатрэр щымылъэгъун плъэкIыщтэп.

СССР-м и Конституцие утвердить зышIыгъэ Советмэ я Съездэу 1936-рэ илъэсым щыIагъэм докладэу къыщишIыгъэм товарищ Сталиным, советскэ властым инациональнэ политикэу социализмэм ылъапсэ тетэу национальнабзэу зэхэт государствэр гъэхъагъэ иIэу зыгъэпсыгъэм текIоныгъэу ышIыгъэр мыщ тетэу къыщиIуагъ:

> „Эксплоататорскэ классхэу национальность зэшыгъэхьагъэныгъэм и зэхэщакIоу щытыгъэхэр зэрэщымыIэжьхэр; эксплоатациеу цах зэфэмышIыныгъэмрэ националистическэ гъэблыныгъэмрэ ахэзылъхьэщтыгъэр зэрэщымыIэжьыр; рабочэ классэр тыдрэ гъэпщылIыныгъэми ипыеу интернационализмэм иидей икъэхьакIо шъыпкъэу щытым властэр иеу зэрэхъугъэр; хозяйственнэ ыкIи общественнэ щыIакIэм иобластэ пстэухэм къакIоцI ыкIи цар дхэр зэдэгъэIэпыIэгъэным иIоф фактическэу гъэцэкIагъэу зэрэхъурэр; ауж къэм, СССР-м инародхэмэ янациональнэ культурэ иформэкIэ национальнэу, исодержаниекIэ социалистическэу щыIэным инэу зыкъиIэтыгъэу зэрэщытэр,—зэкIэ ахэмэ ыкIи ащ фэдэ факторхэми СССР-м инародмэ ехъэу яIэ зэхъо кIыпагъэу ашIыгъэ хъугъэ. Цахь зэфэмышIыныгъэу ахэлъыгъэр ахэIодыкIыгъ, зэшIуныгъэ-зэблэгъэныгъэр инэу ахэлъы ышIыгъ, джащ тетэу союзнэ государственнэ зыкIым исистемэ народхэм зэкъошныгъэу зэIэпыIэныгъэ шъыпкъэ ахэлъэу щишIыгъ.
>
> Ащ къыхэкIэу национальностыбзэу щыт социалистическэ государствэу, зисыдагъэ хэтырэ национальнэ государствэу дунаем ичастмэ ащыщэу сыдрэм щы и къызэхъопсэнкIэ хъущтэр, икъоу гъэпсыгъэ хъугъэу ыкIи испытание пстэури зыпэшIокIыгъэр джы тиIэ хъугъэ". **(Бэрэ зыкъудыирэ аплодисментхэр).**

Джащ къыщегъэжьагъэу илъэси 7 блэкIыгъ,—ыкIи сыд фэдэ илъэсых ахэр! Германскэ фашизмэмрэ ащ исоюзникхэмрэу, Советскэ Союзым къызэрезэохэрэмкIэ, зэкIэ пIоми хъунэу Европэм иматериальнэ ыкIи ицIыф ресурсхэр зышъхьапэ зышIхэрэмэ Отечественнэ зэошхор вадытиIэр шIэхэу илъэсищ хъущт. Ар национально тыбзэу зэхэт тигосударствэкIэ кIэу ыкIи испытание инэу шъыпкъэу щытыгъ. Ау мы испытаниери щытхъу иIэу Советскэ Союзым ыщэчыгъ. Октябрьскэ Революциер илъэс 26-рэ зыхъугъэ годовщинэм товарищ Сталиным мыщ фэдэ гущыIэхэмкIэ аужыпкъэрэ лъэхъаным итог къыфишIыгъ:

> „Зэужэу Советскэ Союзым народэу исхэм аIэ зэкIэзагъэу я Родинэ къаухъумэнэу зыкъызэдаIэтыгъ, сыда пIомэ непэрэ Отечественнэ заор национальнэ трэ, дин зэхэд рэ ямыIэу, трудящэ пстэуми язэдряIофэу тэрэзэу ащ алъытэшъы ары. Советскэ Союзым ис народхэр зэгуагъэкIынхэу ыкIи зэщагъэхьажьынхэу хьисап делагъэу ашIыгъэм зи мэхьанэ горэ зэримыIэгъахэр джы ежь гитлеровскэ политикэ дэдэхэм алъэгъу. **Тихэгъэгу народэу исхэм язэблэгъэныгъэ, язэкъотыныгъэ** заом ихьылъэ икъин пстэури ыщэчыгъ ыкIи фашистскэ ехакIохэм япро ивэу советскэ цIыфхэр зэужэу зэфэбанэхэрэм къыкIыкIэ ар нахь пытахэуи хъугъэ." (Аплодисментхэр).

— Ар,—товарищ Сталиным игущыIэмэ атетэу,—Советскэ Союзым ыкIуачIэхэр анахь инэу къызхэкIырэмэ зыкIэ ащыщ.

Итогхэр къыфэтшIын. Лъэхъанхэу тызхэтхэм государственнэ преобразованиехэр щытшIыхэзэ, ар Красная Армиемрэ ащ итыл чыжьэхэу хэгъэгу кIоцIым иIэмрэ зэрэщыхъущтым иIофкIэ вопрос дгъэуцун фаеу мэхъу. НэмыкIэу къэпIонэу хъумэ, СССР-р зэрэдгъэпытэным е зэрэдгъэлэнлэным тыфакIуа, тыфэмыкIуа? ЗэкIэ мы ыпшъэкIэ къэтIуагъэм а вопросым ответ гъэнэфагъэ еттын тлъэкIынэу тешIы.

Наркоминделымрэ Оборонэм и Наркоматрэ япреобразованиеу, Союзнэ республикхэмэ хэгъэгу кIоцIымкIи хэгъэгу кIыбымкIи ипшъэрылъхэу ыкIи функциехэу яIэхэм зягъэушъобгъуныгъэм къыхэкIэу щытыр тисоюзы игъэпытэны иинтересхэм апэшIуекIоу зэрэщымытым имызакъоу, ары пакIошъ, тигосударствэшхо тапэкIи нахь лъэшэу гъэпытагъэу зэрэхъуным пае, ыкIи ащ ыцIэкIэ тэшIы. **(Бэу зыкъудыирэ аплодисментхэр)** Советскэ Союзыр гъэпсыгъэу зыхъугъэм къыщегъэжьагъэу Конституцием союзнэ республикхэмэ. СССР-м хэкIыжьыных аIоми фитынхэу ащ фэдэ фитыныгъэу зыпшъэ укIожьын умылъэкIыщтэр аритыгъ. Ау нахьыбэ тешIэ къэсми, Советскэ Союзым инародхэр нахь зэшIухэу, нахь зэблагъэхэу, нахь зэдыIэпыIэхэу ыкIи зэгъусэхэу Советскэ властым ипэщэныгъэ чIэтхэу испытание пстэуми апхырыкIхэу зэрэщытыным нахь пылъых. **(Аплодисментхэр).** Республикхэр ягосударственнэ гъэпсын, IэкIыб къэрал Iофхэри дыхэтэу зэрахьаным яIоф нэсыгъэу Союзым зэрилъытэрэмрэ республикмэ а ящыкIагъэ хъугъэр законодательнэкIэ ыгъэцэкIагъэу зэрыхъугъэмрэ тихэгъэгу инародхэмэ зэкъошныгъэу зэфряIэр нахь егъэпытэ ыкIи Советскэ Союзым ищыIэныгъэ историческэ мэхьанэу иIэр, Востокымрэ Западымрэ янародхэмэ нахьи нахь нэрлъэгъу афешIы.

Ащ блэкIэу признать шIыгъэн фаер, СССР-м национальнэ вопросым иIоф зэшIохыгъэнымкIэ лъэубэкъукIэу ыдзыгъэм, зэкIэ прогрессивнэ человечествэр къызэреплъыщтымкIэ мэхьанэшхо дэдэ нIэу зэрэщытыр ары. Германскэ фашизмэм—империализмэм анахь идетищэ дэим—ышъхьэ къызщиIэтыгъэу ыкIи игъунэгъухэр ытхьаленым, государствэ шъхьафитхэр ыгъэкIодыным ыкIи зепхъокIо империалистическэ политикэр Европэм адрэ инародхэмэ, итIанэ ащ ыужыкIэ дунаем зэкIэ народэу тетмэ лIыгъэкIэ аригъэштэнэу дунэе зэошхор зыщырихьыжьэгъэ лъэхъаным,—ленинскэ-сталинскэ национальнэ политикэр Советскэ государствэм щызегъэкIогъэнымкIэ гъэхъэгъакIэу тшIыхэрэм международнэ мэхьанэ ин дэдэ иIэщт. А лъэубэкъоу советскэ властым ышIырэр, фашизмэмрэ ащ цIыфхэр ылъэгъу мыхъоу зэрихьэрэ политикэу, народмэ янациональнэ шъхьафитыныгъэ ипый дэдэу щытымрэ моральнэ-политическэ утынкIэу афэхъущт. Советскэ Союзымрэ ащ исоюзникхэмрэ гъэхъагъэ яIэу фашизмэу а заор къезыхьыжьагъэм, ар зызэхакъутэпэщтым ипIалъэ къагъэблагъэзэ еох. Ау фашистскэ кIуачIэхэр заокIэ зэхэпкъутэн къодыем укъыщыуцу зэрэмыхъущтэр тэ тэшIэ. Фашизмэр моральнэ-политическэкIэ зэхэкъутэгъэным иIофи джащ фэдэу ыкIэм нэгъэсыгъэн фае. **(Бэрэ зыкъудыирэ аплодисментхэр).** Ар тэ тшIошъ хъугъэу щыт, государственнэ преобразованиехэу Советскэ Союзым щытшIыхэу, джы шъо утвердить шъушIынхэу къышъухэтлъхьагъэхэр гъэхъагъэ яIэу зекIощтых.

Государственнэ преобразованиехэу тшIынхэу мы къышъухэтлъхьагъэмэ яIоф советскэ цIыфхэр зэдрыразэхэу зэрщытыр Верховнэ Советым нафэу къызэригъэлъэгъощтыр сэ сшIошъ хъугъэу щыт. **(Лъэшэу бэрэ зыкъудыирэ аплодисментхэр. ЗэкIэ мэтэджых).**

Союзнэ республикхэмэ ятрудящхэм СССР-м и Верховнэ Советы ия Х-рэ сессие ирешениехэр игъо шъыпкъэу алъэгъу

ЗАКОНЫКIЭМЭ СОВЕТСКЭ СОЮЗЫМ ЫКIУАЧIЭ НАХЬРИ АГЪЭПЫТЭ

СССР-м и Верховнэ Советы ия Х-рэ сессие тов. Молотовым идоклады ехьылIагъэу решениеу ыштагъэхэр—ленинскэ-сталинскэ национальнэ политикэмкIэ текIоныгъакIэу щыт. Ахэмэ Советскэ Союзыр тапэкIэ нахьри пытэу зэрэхъущтэр къаушыхьаты, советскэ народмэ язэкъошныгъэ зэрэин дэдэр, строир зэрэкIочIэшхо дэдэр, советскэ народым моральнэ-политическэ зыкIыныгъэу хэлъыр пытэ дэдэу зэрэщытыр къагъэлъагъо. КIэу государственнэ преобразованиер Отечественнэ зэошхом илъэхъанэ зэрашIырэ фактым, СССР-м инародхэмэ къошыныгъэу зэфыряIэр зэщыбгъэкъон зэрэмылъэкIыщтэр, тэ тинациональнабзэ хъурэ государствэр пытэ дэдэу зэрэщытэр къегъэлъагъо.

Академикэу **А. В. Палладин.**
УССР-м иакадемие наукэ
ивице-президент.

Историческэ событиешху

Тов. В. М. Молотовым СССР-м и Верховнэ Советы ия Х-рэ сессие къыщишIыгъэ докладэр—историческэ событиеу щыт. Оборонэм и Наркоматэу ыкIи Наркоминделэу общесоюзнэу щытыгъэхэр союзнэ-республиканскэ Наркоматхэу зэрашIыжьыгъэхэм, Советскэ Социалистическэ Республикхэм яполитическэ хэхъоныгъэ къеушыхьаты. ЯтIонэрэмкIэ а преобразованием СССР-м инарод пстэури зэикIыхэу, большевикмэ япартие, Ленин—Сталин япартие пытэу зэрэготхэм ирезультатэу щыт.

Ащ фэшъхьафэуи союзнэ республикэ пэпчъ иудельнэ вес а зэхъокIыныгъэм нахьри зыкъызэрарагъэIэтэу, иреформэ икIэрыкIэу зэрашIэу ыкIи советскэ народхэу зэщымыкъожьыхэн зэкъошныгъэ связь зэдызиIэхэу зыщыщыт СССР-р заокIэ зэрэзэхакъутэным пае фашистскэ авантюристхэмэ стратегическэ планэу агъэуцугъагъэхэмкIэ ярасчетхэр зэхахъытагъэхэу ыкIи акъылынчъэхэу зэрэщытхэр къегъэлъагъо.

Сэ Белорусскэ Советскэ Республикэм игражданинэу сызэрэщытымкIэ, Лениным провозгласить ышIыгъэу, Сталиным ыгъэцэкIэрэ мырыкIэм иидейхэмэ тинарод икъушъыпкъэу зэрафэшъыпкъэу къызэрэнэжьыгъэм сырэгушхо ыкIи сырэчафы.

Академикэу **Якуб Колас.**
БССР-м инароднэ поэт.

Союзнэ республикэмэ ахэхъоныгъэ ишыхьат дахэу щыт

ТАШКЕНТ, февралым и 2(ТАСС). СССР-м и Верховнэ Советы Iофэу ышIэхэрэмэ Узбекистаны итрудящхэмэ инэу анаIэ тетэу гъунэ лъафыщтыгъэ. Оборонэм и Наркоматэу ыкIи Наркоминделэу общесоюзнэхэу щытыгъэхэр союзнэ-республиканскэ Наркоматхэу преобразовать шIыжьыгъэнхэмкIэ тов. В. М. Молотовым докладэу къышIыгъэр шIыфыбэ зыхэтыгъэ митингэу Ташкенты изаводхэм, фабрикхэм ыкIи учреждениехэм ащыIагъэхэм ащытегущыIагъэх. А вопросым ехьылIагъэу сессием решениеу ышIыгъэм гуетыныгъэшхо хэлъэу Узбек народыр пэгъокIыгъ ыкIи игъо шъыпкъэу ылъэгъугъ.

СОВЕТСКЭ ИНФОРМБЮРОМ КЪЫТРЭР

Февралым и 4-м иоперативнэ сводкэ щыщ

Февралым и 4-м къыкIоцIы **НАРВСКЭ** лъэныкъомкIэ тидзэхэмэ наступление щашIыщтыгъэ ыкIи населеннэ пункт заулэ щаштагъ. **ФИНСКЭ** Залив Iушъор зэкIэ псыхъоу **НАРВЭ** ипсыпэ нэсэу, тидзэхэмэ немцэхэр рафи аукъэбзыгъ.

Тидзэхэу **ЧУДСКОЙ** озер Iушъом готхэу ыкIи ащ итыгъэ къыкъокIыпIэкIэ наступать ащызышIыхэрэмэ населеннэ пункт заулэ аштагъ.

СИВЕРСКЭ икъыблаIокIэ тидзэхэр заозэ ыпэкIэ щылъыкIотагъэх ыкIи населеннэ пунктхэу **МХИ, ВЛАДЫЧКИНО, ЛУЖКИ** зыфиIохэрэр ыкIи мэшIоку гъогу станциехэу **НИЗОВСКЭР, МШИНСКЭР** щаштагъэх.

ЛЮБАНЬ икъыблэ-тыгъэ къохьэпIаIокIэ тидзэхэмэ пыим инженернэ заграждениехэу мэз гъогухэмэ къащишIыгъэхэр зэпаутхэзэ, заомэ ахэтхэу ыпэкIэ щылъыкIотагъэх ыкIи населеннэ пунктхэу **ПОДДУБЬЕ, ЯЗВИНКА, КУБОЛОВО, ПУСТОЕ РЫДНО, ЗАМЕЖЬЕ, БЕРЕЗНИЦЫ, ЗАРУЧЬЕ, ВЕРЯЖИНО, ЗАМОСТЬЕ, БЕРЕЗНО, ВОЛЬНЫЕ КУСОНИ** зыфиIохэрэр щаштагъэх. Тидзэхэмэ **НОВГОРОД—ЛЕНИНГРАД** мэшIоку гъогум тыдэкIи пыир тырафи къаукъэбзыгъ.

НОВГОРОДЫ итыгъэ къохьэпIаIокIэ тидзэхэмэ пыеу къапэуцужьырэмрэ ыкIи ащ иконтратакэхэмрэ зэхакъутэхэзэ, наступательнэ заохэр щашIыщтыгъэх ыкIи населеннэ пункт заулэ щаштагъ.

ЗВЕНИГОРОДКЭРЭ ШПОЛЭРЭ ясевернаIокIэ пыим игруппировкэхэу къауцуахьыгъэхэр зэрагъэкIодынхэм елъытыгъэу тидзэхэмэ заохэр ащашIыщтыгъэ ыкIи населеннэ пунктхэу **МАЛЫЙ РЖАВЕЦ, ГАМАРНЯ, КОНОНОЧЬ, ХМЕЛЬНА, МИХАЙЛОВКА, МОШНЫ, ВОРОНОВКА** зыфиIохэрэр щаштагъэх. Фронтым мы чIыпIэм тиавиацие гъэхъагъэхэр ышIызэ, пыим итранспортнэ самолетхэмэ щязаощтыгъэ, а лъэхъаным пыим исамолет 13 ошъогум къыщраутэхыгъ ыкIи зыщытIысыжьыхэщтыгъэ площадкэм Ю—52-м фэдэхэу моторищ зиIэ транспортнэ самолет 60 ащагъэкIодыгъэх.

Февралым и 3-м къыкIоцIы тидзэхэмэ фронт пстэуми немецкэ танк 78-рэ ащакъутагъ ыкIи ащагъэкIодыгъ. Ошъогу заохэм пыим исамолет 34-рэ къащраутэхыгъ ыкIи зенитнэ артиллерием имашIокIэ къыраутэхыгъэх, ащ фэшъхьафэуи къызщытIысыжьыхэщтыгъэ площадкэмэ самолет 60 ащагъэкIодыгъ.

Февралым и 5-м иоперативнэ сводкэ щыщ

Февралым и 5-м къыкIоцIы **НАРВСКЭ** лъэныкъомкIэ тидзэхэмэ пыим игруппэ шъхьафхэр псыхъоу **НАРВЭ** итыгъэ къыкъокIыпIэIо Iушъо зэрэIуафынхэм елъытыгъэу заохэр щашIыщтыгъэ ыкIи населеннэ пункт заулэ щаштагъ.

ЧУДСКОЙ озерым инэпкъырэ ыкIи ащ итыгъэ къыкъокIыпIэрэ наступать ащызышIырэ тидзэхэр ыпэкIэ ащылъыкIотагъэх ыкIи населеннэ пункт заулэ ащаштагъ.

СИВЕРСКЭ икъыблэ-тыгъэ къохьэпIаIокIэ ыкIи икъыблаIокIэ тидзэхэр заохэзэ, ыпэкIэ ащылъыкIотагъэх ыкIи населеннэ пунктхэу **СЕЛИЩЕ, СОСНОВО, ГУСИНКА, ПОДЛЕДЬЕ, МАЛЫЕ КОРЯЧИ, БЕРЕСТ, ТВЕРДЯТЬ, СТАРИЦА, ПОЖНИ, ПЕХЕНЕЦ, МАЛАЯ ЯЩЕРА** зыфиIохэрэр ыкIи мэшIоку гъогу станциехэу **СОСНИЦЫ, БЕРЕСТ, ЛИПОВЕЦ** ащаштагъэх.

Къалэу **ЛЮБАНЬ** икъыблэ-тыгъэ къохьэпIаIокIэ тидзэхэмэ наступать щашIыщтыгъэ ыкIи населеннэ пунктхэу **НИКУЛИНО, БОР, ВОЛКИНО, ФИЛЛИПОВИЧИ, ЗАГОРЬЕ, ЗАГОРОДИЦЫ, ВЯЖИЩЕ** зыфиIохэрэр щаштагъэх.

А 1-рэ **УКРАИНСКЭ** фронтым идзэхэмэ, подвижной соединениехэмрэ пехотэмрэ утын пхъашэу ахыгъэхэмрэ ыкIи фэкъулайхэу къыдауахьызэ ашIыгъэ маневрэмрэ къахэкIыкIэ, Украинэм иобластной центрэхэу къалэхэу **ЛУЦК** ыкIи **РОВНО**, къалэу ыкIи мэшIоку гъогу зэхэкIыпIэшхоу **ЗДОЛБУНОВ** аштагъэх, ащ фэдэ къабзэуи фэшъхьафрэ населеннэ пунктхэу 200-м ехъу заокIэ аштагъэх. ахэмэ Ровенскэ областым ирайоннэ центрэхэу къалэу **ОСТРОГ, АЛЕКСАНДРИЯ, ДЕРАЖНО, РАФАЛОВКА, КЛЕВАНЬ, ОЛЫКА,** Волынскэ областым ирайоннэ центрэу **КОЛКИ** ыкIи мэшIоку гъогу станциехэу **КРИВИН, МОГИЛЯНЫ, ОСТРОВ, ИВАНКОВО, КВАСИЛОВ, ШПАНОВ, ОБАРОВ, ОРЖЕВ, КЛЕВАНЬ, НОВОСТАВ, ЦУМАНЬ, ОЛЫКА, АРМАНТЮВ, КИВЕРЦЫ, ЛЮБОМИРСК, ВОЛОШКИ, РЕШУЦК, ГАЛЛЫ, РАФАЛОВКА** зыфиIохэрэр ащыщых. Заохэмэ мини 2-м ехъу пленэу къащаубытыгъ, пленэу къаубытыгъэхэмэ я 18-рэ ыкIи я 19-рэ венгерскэ пехотнэ дивизиехэу зэхакъутагъэхэмэ ащыщхэр ахэтых.

ЗВЕНИГОРОДСКЭРЭ ыкIи **ШПОЛЭРЭ** ясевернаIокIэ тидзэхэмэ пыим игруппировкэхэу къащауцуахьыгъэхэр зэрагъэкIодынхэм елъытыгъэу заохэр ащашIыщтыгъэх ыкIи къаухъураяхьыгъэ чIыпIэр нахь зэфафызызэ, Киевскэ областым ирайоннэ центрэу **ОЛЬШАНА**, населеннэ пункт инхэу **СЕМИГОРЫ, КОПНОВАТО, МАРТЫНОВКА, ДАРЬЕВКА, КРЕЩАТИК, ШЕЛЕПУХИ, БЕРЕЗНЯГИ, ПЛЕВАКИ, ТУБОЛЬЦЫ, КУМЕЙКИ, БЕЛОЗЕРЬЕ, БАЙБУЗЫ, ВЕРБОВКА** зыфиIохэрэр ащаштагъэх. А лъэхъан дэдэми пыим идзэхэу къауцуахьыгъэхэм Iэпыгъу къафэхъунхэу пыим ипехотэ кIочIэ инхэмрэ итанкхэмрэ зыхэтыгъэ контратакэу къежьэщтыгъэхэри гъэхъагъэхэр ашIызэ тидзэхэмэ зэкIафыжьыщтыгъэх.

Февралым и 4-м къыкIоцIы тидзэхэмэ фронт пстэуми немецкэ танки 109-рэ ащакъутагъ ыкIи ащагъэкIодыгъ. Ошъогу заохэм пыим исамолет 46-рэ къащраутэхыгъэх ыкIи зенитнэ артиллерием имашIокIэ къыраутэхыгъэх, ащ ащыщэу 22-рэр «Ю—52-м» фэдэхэу моторищ зиIэ самолетых.

⁂

Нарвскэ лъэныкъомкIэ тидзэхэмэ пыим игруппэ шъхьафхэр псыхъоу Нарвэ итыгъэ къыкъокIыпIэIо Iушъо Iуафыщтыгъэх. Н-скэ соединением ичастхэмэ немецкэ солдат ыкIи офицер 600 фэдиз агъэкIоди, населеннэ пункт заулэ аштагъ. Зы район горэм тибоецхэмэ щыпхыратхъуи, ыпэкIэ лъыкIотагъэх ыкIи атакэ пхъашэ ашIи, пыим иопорнэ пункты игарнизон зэхакъутагъэ. Топи 7, стволих зиIэ минометхэу 4, щэгынхэр чIэлъэу склад къаштагъэх ыкIи плен пчъагъэбэ къаубытыгъ.

⁂

Чудской озерым инэпкъ Iушъорэ ыкIи ащ итыгъэ къыкъокIыпIэрэ наступать ащызышIырэ тидзэхэр, гъэхъагъэхэр ашIызэ ыпэкIэ лъыкIотагъэх. Зы район горэм советскэ частхэмэ пыим ибатальонитIу къыщаухъураяхьыгъ. Iашэр агъэIылъыным къызэремызэгъыгъэхэм къыхэкIыкIэ гитлеровцэмэ ябатальонитIуи агъэкIодыгъ. Танк онтэгъухэу 3, топ 14, пулеметхэу, автоматхэу пчъагъэбэ, хьылъэхэр илъэу куахь ыкIи фэшъхьафрэ трофейхэри немцэмэ къашIуаштагъэх.

⁂

Мэфэ заулэкIэ узэкIэIэбэжьмэ а 1-рэ Украинскэ фронтым идзэхэмэ утын пхъашэу ахыгъэм къыхэкIыкIэ псыхъоу Горынь дэжькIэ пыим иоборонэ щыпхыратхъугъ. Тэ типодвижной соединениехэмэ апэ къифагъэ хъоошаохэр зэпхыратхъухи, къалэу Ровно екIолIагъэх ыкIи ащ идахьапIэхэм заохэр ащыхъугъэх. А лъэхъан дэдэми Ровно икIэу Клевань екIурэ, Млынов икIэу Дубно екIурэ шоссейнэ гъогухэри зэпаубытыкIыгъагъэх. Пехотнэ частхэу иуахътэм къэсыгъэхэри къалэм итыгъэ къыкъокIыпIэкIэ къыдэзэрахьагъэх. Урам зэо пхъашэхэу ашIыгъэхэм тидзэхэмэ пыир ащызэхакъутагъ ыкIи Украинэм иобластной центрэу—къалэу Ровно аштагъ. Немецкэ гарнизонэу зэхакъутагъэм щыщэу къэнэжьыгъэхэр къалэу Здолбунов ылъэныкъокIэ къыблэмкIэ кIорэ гъогу закъоу къэнэжьыгъэм тыраубыти кIаIэжьыгъ. А лъэхъан дэдэм советскэ частхэу къыблэмкIэ наступать зышIыщтыгъэхэмэ, фэкъулайхэу къыдауахьызэ маневрэ ашIи, къалэу ыкIи мэшIоку гъогу зэхэкIыпIэу Здолбунов аштагъ ыкIи Ровно къэкIэу къызэкIакIощтыгъэ пыи колоннэхэмэ ошIэ-дэмышIэ утынхэр къарахыгъ. Бэ дэдэ зымыукъудыигъэ заом ыуж пыир зэхакъутагъэ ыкIи щыщхэри пленэу къаубытыгъэх.

Ответственнэ редакторэр Н. ШОВГЕНОВА.

МА 15942
Гор. Майкоп, типография издательства «Адыгейской правды».
Заказ № 398. Тираж 3000